

U-jatkokirje: Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotusluonnoksesta komission asetukseksi tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi perussopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti annetun asetuksen (EU) N:o 651/2014 muuttamisesta (valtioneuvoston yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen muuttaminen)

Kokous

Eduskuntatunnus

U 71/2021 vp

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Komissio teki lokakuussa 2021 ehdotuksen valtioneuvoston yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen (komission asetukset (EU) N:o 651/2014) laajentamisesta (U 71/2021 vp). Ehdotuksessa esitettiin yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen kohdennettua muuttamista siten, että se täydentää samanaikaisesti tarkistettavina olevia valtioneuvoston suuntaviivoja (alue-tukia, riskirahoitustukia, tutkimus-, kehitys- ja innovointitukia ja ilmasto- ympäristö- ja energiatukia koskevat suuntaviivat; ks. E 116/2020 vp, E 65/2021 vp, E 88/2021 vp sekä E 89/2021 vp). Komissio pyrkii varmistamaan, että säännöt vastaavat markkinoiden ja teknologian kehitystä ja komission uusia painopisteitä, erityisesti Euroopan vihreän kehityksen ohjelmaa ja teollisuus- ja digitaalistrategioita. Muutoksilla yksinkertaistetaan ja selkeytetään näitä sääntöjä, parannetaan oikeusvarmuutta ja helpotetaan vihreää ja digitaalista siirtymää edistävien tukitoimenpiteiden toteuttamista jäsenvaltioissa pitäen kilpailun vääristymät kuitenkin mahdollisimman vähäisinä. Komissio järjesti asetusehdotuksesta julkisen kuulemisen vuoden 2021 lopulla. Komissio antoi uudistetun ehdotuksen heinäkuussa 2022. Uudistettu ehdotus tavoittelee edelleen asetuksen mukautta-

mista uusien ja suunniteltujen suuntaviivojen mukaisiksi. Ehdotuksessa on pyritty huomioimaan kuulemisessa saatu palautetta tukien tarkoituksenmukaisuuden sekä hallinnollisen rasitteen osalta. Lisäksi komission uudistettu ehdotus sisältää uusia sääntöjä tiettyjen tuotannonalojen ja yritystyyppien osalta. Merkittäviä uudistuksia verrattuna vuoden 2021 asetusluonnokseen esitetään mm. raaka-aineinvestointeihin, startup-yritysten tukiin, puolustusalan tukiin sekä laajakaistatukiin. Nykyisen asetuksen voimassaoloa myös jatkettaisiin näillä muutoksilla 31.12.2024 asti. Komission tavoitteena on hyväksyä asetus tammikuuhun 2023 mennessä. Komissio on 28.9.2022 järjestettävän neuvonantavan valtioneuvoston kokouksen yhteydessä arvioinut, että asetus voisi tulla voimaan vuoden 2023 alkupuolella.

Suomen kanta

Suomen vuonna 2021 eduskunnalle annetussa U-kirjelmässä määritetyt kannat (U 71/2021 vp) ovat pääosin yhä perusteltuja. Vuonna 2021 määritellyn kannan mukaisesti valtioneuvosto pitää ehdotusta ja siihen nyt esitettyjä muutoksia pääosin kannatettavana. Ehdotus yksinkertaistaisi ja tehostaisi valtiontukien valvontaa EU:ssa laajentamalla ilmoitusvelvollisuudesta poikkeuksen saaneiden tukitoimenpiteiden joukkoa kohdennetusti. Ehdotus helpottaisi EU:n elpymisvälineen täytäntöönpanoa sekä tukisi EU:n vihreän kehityksen ohjelman ja digitaalistrategian tavoitteiden saavuttamista. Ehdotus myös selventäisi ja tarkentaisi useita tulkintavaikkeitä aiheuttaneita määritelmiä ja tukikelpoisuuskriteerejä tavalla, joka on yhdenmukainen alakohtaisten suuntaviivojen tarkistusten kanssa.

Vuonna 2021 määritellyn kannan mukaisesti valtioneuvosto pitää tärkeänä, että ryhmäpoikkeusasetus on jatkossakin pääsääntöisesti linjassa unionin tukikelpoisia aloja koskevan sektorikohtaisen lainsäädännön kuten energialainsäädännön, biodiversiteetin suojelun ja ennallistamisen tai meriliikennettä koskevan sääntelyn kanssa. Unionin sektorikohtaiseen lainsäädäntöön viittaavia valtiontukiehtoja tulisi tiukentaa aikaisintaan, kun tämä lainsäädäntö tulee voimaan ja varmistaa riittävä siirtymäaika. Muutoksissa tulisi huomioida niistä aiheutuva hallinnollinen taakka.

Eriyisesti verotukien uudistuksissa tulisi oikeusvarmuussyistä huomioida siirtymäaikana ainakin yritysten muutoksen jälkeisen tilikauden lisäksi muutoksen aikainen verokausi siten, ettei verotukia koskeva muutos astuisi voimaan kesken tilikauden tai verovuoden. Valtioneuvosto painottaa näkemyksessään niin biopolttoaineiden kuin energiaintensiivisten yritysten osalta sitä, että ryhmäpoikkeusasetukseen ei tulisi tehdä muutoksia energiaverotuksen osalta sinä aikana, jona energiaverodirektiivin uudistuksen (U 56/2021 vp) sisältö on avoin ja käsittely on kesken neuvostossa.

Valtioneuvosto katsoo, että uuden ryhmäpoikkeusasetusluonnoksen kriteerit koskien vetäjähankkeiden tukia ovat epäselviä. Asia tulee ottaa huomioon asian jatkovalmistelussa. Valtioneuvosto katsoo, että uudet innovaatioinstrumentit mahdollistavat entistä kattavamman palvelu- ja rahoitustarjonnan lupaavimpien yritysten monimuotoisiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin.

Valtioneuvosto katsoo laajakaistatukia koskevien uudistusehdotusten osalta, että sääntelyn kiristäminen kesken RRF-varojen jakamisen nykyisten tukiohjelmien mukaisesti saattaisi vaarantaa tukihankkeiden käynnistymisen ja sääntelyn kiristämiseen tulisi sen vuoksi suhtautua kriittisesti.

Pääasiallinen sisältö

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (jatkossa SEUT) 107–108 artiklojen mukaan EU:n valtiontukisääntely kuuluu komission toimivaltaan. Sääntelyn tavoitteena

on taata EU:ssa toimiville yrityksille tasapuoliset kilpailuolosuhteet ja minimoida jäsenvaltioiden välistä tukikilpailua. EU:n valtioneuvoston perusperiaate on, että tuista tulee tehdä ilmoitus Euroopan komissiolle. Komissiolle on yksinomainen toimivalta päättää, soveltuuko tuki sisämarkkinoille. Tukiohjelmia tai yksittäisiä tukia ei saa laittaa täytäntöön ennen komission hyväksyntää. Komissiolle tehtävään ennakoilmoitusvelvollisuuteen on poikkeuksia. Keskeisin poikkeus on komission antama ns. yleinen ryhmäpoikkeusasetus (EU) N:o 651/2014 (Komission asetus (EU) 651/2014 tiettyjen tukimuotojen toteamisesta sisämarkkinoille soveltuviksi perussopimuksen 107 ja 108 artiklan mukaisesti sellaisena kuin se on muutettuna asetuksilla (EU) 2017/1084, (EU) 2020/972, (EU) 2021/452, ja (EU) 2021/1237, jäljempänä ryhmäpoikkeusasetus). Ryhmäpoikkeusasetuksessa säädetään edellytyksistä, jolla jäsenvaltiot voivat ottaa tukitoimenpiteet käyttöön ilman komission ennakkohyväksyntää. Komission 8.10.2021 julkaiseman ehdotuksen tavoitteena on mukauttaa nykyinen ryhmäpoikkeusasetus vastaamaan tiettyjen tukimuotojen suuntaviivauudistuksia koskevia muutoksia. Näistä merkittävä osa liittyy komission vihreän ja digitaalisen siirtymän tavoitteisiin. Keskeisiä muutosehdotuksia on kuvattu U-kirjelmässä U 71/2021 vp. Monet komission heinäkuussa 2022 ehdottamat muutosehdotukset tuki-tasoihin tai menettelyihin ovat luonteeltaan teknisiä muutoksia, joiden vaikutus tukien hyväksyttävyyteen tai merkitykseen Suomelle ovat verraten vähäisiä. Nykyoloissa erityisesti tukitasojen muutoksia voidaan pitkälti pitää inflaatiotarkistuksina. Uusista muutosehdotuksista on kuitenkin syytä korostaa seuraavia esityksiä:

Avustusmuotoinen käynnistämistuki pienille ja innovatiivisille yrityksille

Komission ehdotuksessa 22 artiklan avustusmuotoisen käynnistystuen tuen maksimimäärä pienelle ja innovatiiviselle yritykselle nousisi 0,8 milj. eurosta 1,0 milj. euroon. Muutos on merkittävä suhteellinen lisäys enimmäistuen määrään. 22(3d) artiklassa ehdotetaan kokonaan uutena mahdollisuutta myöntää avustusta vastaavana verotuksena innovatiivisille yrityksille 1,0 milj. euroa. 22 (7) artiklan teollisoikeuksien hankintaan tutkimusorganisaatioilta myönnettävän tuen enimmäismäärä on kokonaan uusi tuki-instrumentti, jonka taso nousisi 0,8 milj. eurosta 1,0 milj. euroon. Mahdollisuus tukee Euroopan strategista tavoitetta lisätä merkittävästi menestyvien eli vahvasti skaalautuvien deep tech -start-upien määrää. 22 artiklaa hyödynnetään Suomessa Business Finlandin nuorten innovatiivisten yritysten rahoituksessa. Jos 22(7) artiklan tuki teollisuusoikeuksien hankintaan ja korotettu 22 (3c) perustuki otetaan Suomessa täysimääräisesti käyttöön, enimmäistukimäärät nousevat nuorille innovatiivisille yrityksille huomattavan korkeiksi (avustusmuotoisesti 2,0 milj. euroa per yritys).

Yleiset tutkimus- kehitys ja innovaatiotuet

Testaus- ja kokeiluinfrastruktuurien rakentamiseen ja kehittämiseen voidaan ehdotetun 26a (6) artiklan nojalla myöntää pk-perustaisia tai rajat ylittäviin verkottumisvaikutuksiin perustuvia lisiä, joiden myötä maksimituki nousee 60 %:iin. Komission joulukuussa 2021 antamassa ensimmäisessä asetusluonnoksessa lisiä ei ollut ja enimmäistukiaso oli 25 %. Kyseessä on kokonaan uusi tuki-instrumentti, muille kuin tutkimusinfrastruktuureille ja innovaatioklustereille. Suomessa on esiintynyt kiinnostusta tähän tukimuotoon ja Business Finland tutkii sen käyttöönoton edellytyksiä. Nähtävissä on, että 25 %:n perustukitaso ei kaikissa tapauksissa tarjoa riittävää kannustetta. Kannusteen noustessa 25 prosentista 60 prosenttiin sen houkuttelevuus yrityksille lisääntyy merkittävästi. Lisien kohdistaminen pk-yrityksiin ja eurooppalaiseen yhteistyöhön on perusteltua, koska juuri näihin yrityskokoluokkiin ja rajat ylittäviin verkottumisvaikutuksiin liittyy erityisiä rahoitus- ja koordinaatiohaasteita.

Kokonaisuutena arvioiden uudistusehdotus vie tutkimus-, kehitys ja innovaatiotukien osalta kokonaisuutta parempaan suuntaan pyrkiessään varmistamaan, että tukitoimenpiteet sisältävät markkinoiden toimintaa riittävästi parantavia kannustimia. Valtioneuvoston päätöksessä otetaan huomioon vihreän ja digitaalisen kaksoisiirtymän tarpeet. Nämä vain korostuvat geopoliittisen tilanteen muutoksen myötä. Uudet innovaatioinstrumentit

mahdollistavat entistä kattavamman palvelu- ja rahoitustarjonnan lupaavimpien yritysten monimuotoisiin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Täsmennetyt korostukset maksimitukiin ovat perusteltuja nykyisessä toimintatilanteessa.

Euroopan Puolustusrahaston tai Euroopan puolustusteollisen kehittämisohjelman rahoittamien hankkeiden kansallinen tuki

Komission ehdotuksessa on uusi, 25e artiklana ehdotettu kansallinen tukimuoto hankkeille, joita rahoitetaan osin Euroopan puolustusrahastosta tai Euroopan puolustusteollisesta kehittämisohjelmasta. Ehdotuksen myötä tukikelpoiset hankkeet voisivat saada yhteensä 100% rahoituksestaan joko EU- tai kansallisista valtiontukena myönnettävistä varoista. Periaate vastaa käytäntöä, jossa kaupallinenkaan puolustus-teollisuus ei lähde kehittämään tai täysin rahoittamaan kehittämistä ilman ostajien eli jäsenmaiden osallistumista. Kehittäminen perustuu maiden asettamiin suorituskyky-vaatimuksiin ja he ovat loppukäyttäjiä. Esitys vahvistaisi, että jäsenvaltiot voisivat EU-tason tukien lisäksi kattaa omia osarahoitusosuuksiaan valtiontuella (enintään 80 MEUR/yritys). Esitetty kynnysarvo todennäköisesti riittäisi siihen, että Suomen rahoitus näissä hankkeissa jäisi ryhmäpoikkeusasetuksen soveltamisalaaan eikä hankkeiden kansallista rahoitusta tarvitsisi ilmoittaa komissiolle valtiontukena.

Vedyn tuotantoon ja käyttöön liittyvä valtiontukisääntely

Erlaisia vetyhankkeita koskevat säännöt on uudessa ryhmäpoikkeusasetusluonnoksessa jaettu neljään eri kategoriaan. Valmistelun aikana käsitys ehdotettujen muutosten vaikutuksista on tarkentunut. Vedyn uusiutuvuuden määritelmään vaikuttaa oleellisesti vireillä oleva uusiutuvan energian direktiivin nojalla myönnettävän delegoidun säädöksen lopputulos. Mikäli suunnitellut hankkeet eivät voisi tuottaa täysin ”uusiutuvaa” vetyä sähkön alkuperän johdosta, muusta kuin uusiutuvasta energiasta tuotetun sähkön tulisi olla 36 artiklan mukaista ns. vähähiilistä vetyä. Vähähiilistä vetyä koskevia sääntöjä määrittellään osin ensimmäistä kertaa tässä ryhmäpoikkeusasetuksen luonnoksessa ja kyseisen artiklan laskentasääntöjä voidaan pitää kohtuuttoman tiukkina valtiontukien taroituksenmukaisen kohdentamisen kannalta. Uusiutuvan energian direktiivin nojalla annettavan delegoidun säädöksen kriteerit ovat nykyisessä luonnosvaiheessa erittäin tiukat. Jos delegoitu säännös hyväksytään sellaisenaan, vastoin Suomen ja usean muun jäsenmaan kantoja, vetyhankkeiden tukeminen Suomessa ja monissa muissa jäsenmaissa tulee merkittävästi alkuperäistä ryhmäpoikkeus-asetuksen luonnosehdotusta vaikeammaksi.

Kokonaisuudessaan uusiutuvaa vetyä tuottavien laitosten investointituet arvioitaisiin artiklan 41 mukaisesti eli laitosten tuet arvioitaisiin kokonaisuudessaan uusiutuvan energian investointitukina. Vähähiilistä vetyä tuottavat laitokset arvioitaisiin artiklan 36 mukaisesti. Näissä molemmissa kyse on nimenomaan uusiutuvan tai vähähiilisen vedyn tuotannosta. Vetyyn liittyvä infrastruktuuri, kuten siirto- tai jakeluverkot arvioitaisiin artiklan 48 (energiainfrastruktuuri) mukaisesti ja vetytankkausasemat artiklan 36a (lataus- ja tankkausinfrastruktuuri). Jotta laitos katsotaan uusiutuvan energiaa tuottavaksi, tulisi sen tuottaa ainoastaan uusiutuvaa vetyä ja laitoksessa käytetyn sähkön tulisi täyttää uusiutuvan energian direktiivissä säädetyt ja myöhemmin annettavan delegoidun säädöksen kriteerit. Vähähiilisen vedyn tulisi täyttää vähintään 70 %:n päästövähennysvaatimus ja verkkosähköä ostettaessa sähkön päästönä käytettäisiin kunkin hinta-alueen marginaalilaitosta. On vaarana, että hankkeet eivät pysty näitä ehtoja koko tuotantonsa osalta täyttämään tai sääntely ohjaa merkittäviin yli-investointeihin tehden hankkeista entistä kannattamattomampia.

Energiaverodirektiivin mukaiset energiaverotuet

Suomi on aiemmin kannattanut hallinnollista yksinkertaistamista ja pitänyt ehdotettua katselmusmenettelyä 44 artiklan energiaintensiivisten yritysten tukeen epätarkoituksenmukaisena. Nyt ehdotettava kokonaisuus rajoittaa merkittävästi mahdollisuuksia tukea energiaintensiivisiä yrityksiä, sillä tuki liitetään muuttuvaan energiaverodirektiiviin ja tuen

myöntäminen edellytyksenä on, että tuensaaja toteuttaa energiatehokkuusdirektiivin mukaisen energiakatselmuksen. Asetusmuutoksen käsittelyn aikana on selvinnyt, että muutos edellyttäisi pidempiä siirtymäaikoja ja on tarkoituksenmukaista ajoittaa siten, että energiaverodirektiivin uudistus ja ryhmäpoikkeusasetuksen uudistus toteutetaan tältä osin aikaisintaan samanaikaisesti. Muutoksessa tulisi oikeusvarmuussyistä huomioida siirtymäaikana ainakin yritysten muutoksen jälkeisen tilikauden lisäksi muutoksen aikainen verokausi siten, ettei muutos astuisi voimaan kesken tilikauden tai verovuoden. Käytännössä muutoksen ei tulisi tulla jäsenmaille pakolliseksi ennen nykyisen ryhmäpoikkeusasetuksen loppua vuoden 2024 lopulla. Mikäli Suomella olisi jatkossa tarvetta myöntää tukea energiaveron alennuksena, esitetty katselmuksivaatimus tekisi tämän jälkeisistä tuista hallinnollisesti erittäin vaikeasti toteutettavia. Energiaverotukia koskevan artiklan soveltamisalaa laajennetaan myös kalatalouteen ja vesiviljelyyn muuttamalla vastaava kohta soveltamisalaa koskevaan artiklaan 1(3)(a). Vastaava artikla on aiemmin ollut kalatalouden ryhmäpoikkeusasetuksessa.

Kansalliset ympäristövero – ja maksutuet

Ympäristöverojen ja maksujen muodossa myönnettäviin tukiin 44a artiklassa ehdotetaan uusia 2 ja 3 kohdan selvennyksiä, joiden nojalla vähennystä saisi kohdistaa vain toimintaan, joka ei täysimääräisesti verotettuna olisi mahdollista ja niihin yrityksiin, joiden toiminta loppuisi ilman vähennystä tai huojennusta. Muutettuinkin edellytysten osoittaminen on hankalaa. Lisäksi ne ovat hyvin avoimia jäsenvaltioiden ja tuen-saajayritysten kannalta eli ei saavuteta kovin korkeaa oikeusvarmuutta.

Tuki laajakaistainfrastruktuureille ja runkoverkkoyhteisille

Ehdotetuissa tekstimuutoksissa (muutetut 52, 52a sekä 52b artiklat ja uusi 52d artikla) on lukuisia täsmennyksiä, jotka eivät kuitenkaan suurimmilta osin muuta artiklan varsinaista sisältöä. Suomessa artiklan mukaisia laajakaistaverkkojen tukia myöntävät Traficom ja maa- ja metsätalousministeriö.

Tuen saajien olisi jatkossa luovutettava 10 vuoden ajan muille teleyrityksille käyttöoikeus tuettuun verkkoon nykyisen 7 vuoden sijaan. Luovutusvelvollisuuden pidentämisellä voidaan nähdä positiivisia vaikutuksia tuotteita vuokraavien yritysten toimintaan, mutta sen tuomat hyödyt saattaisivat jäädä muutoksesta aiheutuvien hallinnollisten haittojen alle. Luovutusvelvollisuuden pidentämisestä aiheutuisi yrityksille hallinnollisia ja sopimuksellisia muutoksia, jotka väistämättä johtaisivat yritysten epätasa-arvoiseen kohteluun ja epävarmuuteen vähintään muutoksen aikana. Sääntelyn kiristämistä ei kesken hyvin tiukan RRF-rahoituskauden nähdä kannatettavana.

Ehdotuksen laajakaistaverkon määritelmiin liittyvässä johdanto-osan kappaleessa 139a, kansallisille sääntelyviranomaisille on asetettu uusi velvollisuus määritellä jäsenvaltion keskimääräinen kytkentämaksu. Velvollisuus edellyttäisi Traficomilta valtakunnallisen keskimääräisen kytkentämaksun määrittelemistä ennakolta, minkä tarkoituksenmukaisuus on vähintään kyseenalaista Suomen kaltaisessa monioperaattoriympäristössä, jossa tarjotaan nykyisellään kytkentää jopa ilmaiseksi. Uuden velvollisuuden asettamista ei pidetä kannatettavana tai loppukäyttäjien etua palvelevana.

Näiden lisäksi ehdotuksesta on poistettu asetuksessa nykyisin oleva vähimmäisnopeusvaade tuettavan verkon lähetysnopeudesta. Suomessa nykyisellään tuettavan verkon miniminopeudesta säädetään valtioneuvoston asetuksessa kunnan maksu-osuudesta ja nopean laajakaistayhteyden vähimmäisnopeudesta laajakaistahankkeessa. Asetuksen mukaan nopean laajakaistayhteyden vähimmäisnopeus on saapuvassa liikenteessä 300 megabittiä sekunnissa ja lähtevässä liikenteessä 100 megabittiä sekunnissa. Ehdotettu asetusmuutos mahdollistaisi nopeusvaatimustason muuttamisen myös kansallisesti, mutta sitä ei kesken kansallisen tukiohjelmakauden pidetä kannatettavana. Muutokset kesken ohjelmakauden johtavat aina epätietoisuuteen ja toimijoiden epätasa-arvoiseen

kohteluun ja voivat pahimmillaan keskeyttää käynnissä olevat tukitoimet kokonaan. Maaseuturahaston uusi tukiohjelma käynnistyy uudella CAP-kaudella vuonna 2023.

Uusi 52d artiklan tukimuoto mahdollistaisi tuen suuntaamisen myös verkkojen siirto-kapasiteetin kehittämiseen ja aluerunkoyhteyksien parantamiseen, ilman että hankkeessa rakennetaan suoraan yhteyksiä tilaajille. Ehdotetun uuden tukimuodon jäsentelylogiikka, tuen elementit, esitetyt vaatimukset ja velvoitteet sekä tuensaajan valintamenettelyt ovat hyvin samansuuntaiset kuin mitä jo aikaisemmissa laajakaistatuissa on käytetty eikä niissä yleisesti ottaen nähdä ongelmallisuutta. Uusi tukimuoto soveltuisi mahdollisesti yhteyksien parantamiseen alueilla, jotka eivät käyttäjien alhaisen määrän vuoksi mahdollistaisi markkinaehtoisesti siirtokapasiteetin kehittämistä nykyisiä ja tulevia tarpeita vastaaviksi parantamalla joko tukiasematiheyttä tai ottamalla käyttöön kuitusiirtoyhteydet.

Ilmastotavoitteiden painotus merisatamien ja sisävesisatamien tuissa

Uudessa ehdotuksessa 56a artiklan merisatamien ja 56b artiklan sisävesisatamien tukea on rajattu, tavoitteena huomioida paremmin ilmastotavoitteet. Vaikka tavoite on kannatettava, uudet vaatimukset eivät kuitenkaan huomioi Suomen aiemmin esillä pi-tämää näkemystä, että fossiilisille ja vaihtoehtoisille polttoaineille on tarkoituksenmu-kaista käyttää samaa infraa silloin, kun se on teknisesti mahdollista. Vaatimukset edellyttävät erillistä infrastruktuuria kaikille vaihtoehtoisille polttoaineille.

InvestEU

56e artikla kattaa tilanteet, joissa jäsenvaltio myöntää omia varojaan InvestEU-rahaston jäsenvaltio-osioon kuuluvasta EU:n takauksesta tai rahoittaa kansallisten kehityspank-kien tai muiden julkisten rahoituslaitosten kautta InvestEU-rahaston tuella taloudellista toimintaa. Näin ollen toimenpiteillä on toisaalta tukea unionin varoista ja ohjelmista, mutta jäsenvaltion hallinnoimina ne ovat valtion varoja ja niistä muodostuva etu valtion-tukea. 56e artiklan tuen piiriin on lisätty tie- ja meri/sisävesiliikenteen nollapäästöiset ajo-neuvot ja konversiot. Perustavoite on kannatettava, mutta rajoittavana tekijänä toimii ko-mission päästöttömien ajoneuvojen määritelmät, jotka rajaavat osan käyttövoimista pois. 2 artiklan päästöttömien ajoneuvojen määritelmät eivät huomioi biopolttoaineita ja pai-nottavat piipun päästä mitattavia päästöjä.

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

Euroopan komissiolla on yksinomainen toimivalta antaa Euroopan unionin toiminnasta annetun sopimuksen artiklan 107 kohtien 2 ja 3 soveltamisesta tulkintaohjeita. Käsitel-tävänä oleva ehdotus pohjautuu EU:n toiminnasta tehdyn sopimuksen 108 artiklaan 4 kohtaan, jonka nojalla komissio voi antaa asetuksen tiettyjen tukimuotojen vapauttami-sesta valtiontukien ilmoitusvelvollisuudesta.

SEUT-sopimuksen 109 artikla mukaan neuvosto voi komission ehdotuksesta ja Euroo-pan parlamenttia kuultuaan antaa aiheelliset asetukset sopimuksen 107 ja 108 artiklan soveltamisesta ja vahvistaa ne edellytykset, joilla 108 artiklan 3 kohtaa (ennakkoilmoi-tusmenettely) sovelletaan, sekä vahvistaa ne tukimuodot, joihin tätä menettelyä ei so-velleta. SEUT 109 artiklan nojalla neuvosto on hyväksynyt valtiontukien valtuusase-tuksen (EU 2015/1588), jota on muutettu vuonna 2018 annetulla muutosasetuksella (EU 2018/1911).

Komission toimivalta antaa ryhmäpoikkeuksia perustuu valtiontukien valtuusasetuk-seen (EU 2015/1588). Valtuusasetuksessa säädetään, että komissio voi antaa asetuksia tiet-tyjen valtiontukimuotojen soveltavuudesta sisämarkkinoille ja siitä, että kyseisiin tuki-muotoihin ei sovelleta SEUT-sopimuksen 108 artiklan 3 kohdassa määrättyä ennakkoil-moitusvelvollisuutta.

Käsittely EU:ssa

Komissio järjesti julkisen kuulemisen ensimmäisestä ehdotuksestaan 8.10.2021-8.12.2021 sekä jäsenvaltioille 7.12.2021 neuvoa-antavan valtioneuvoston kokouksen, jossa ehdotusta esiteltiin. Komission toinen neuvoa-antavan valtioneuvoston kokous järjestetään 28.9.2022. Komissio on myös suunnitellut käynnistävänsä ryhmäpoikkeusasetuksen yleisen tarkastelun. Tämä on suoritettava ennen nykyisen ehdotuksen mukaista asetuksen voimassaolon päättymistä 31.12.2024. Komission asetusalustuksella ei ole komission säädösehdotuksen COM-numeroa. Ensimmäinen luonnos on löydettävissä komission verkkosivuilta: https://ec.europa.eu/competition-policy/public-consultations/2021-gber_en. Uudistettu luonnos on toistaiseksi toimitettu jäsenmaille vain englanniksi (liite).

Ryhmäpoikkeusasetuksen viimeaikaisia muutoksia on käsitelty U-kirjelmässä 8/2019 vp (EU:n rahoitusohjelmien ja valtioneuvoston päätösten yhteensovittamisehdotukset) sekä U-jatkokirjelmässä UJ 1/2021 vp (paikallisen kehittämisen hankkeet, maatalouden innovaatiokumppanuus, vähäpäästöisten ajoneuvojen investointituki, rakennusten energiatehokkuus, laajakaistatuen uudistus) sekä nyt esillä olevassa U-kirjelmässä U 71/2021 (nykyisen ehdotuksen 1. luonnos). Ryhmäpoikkeusasetuksen muutosehdotukset perustuvat osin valtioneuvoston toimivuustarkastuksen yhteydessä tarkasteltujen komission alakohtaisten suuntaviivojen muutoksiin. Aluetukisuuntaviivoja koskevaa uudistusehdotusta on käsitelty E-kirjeessä E 116/2020 vp. Riskirahoitussuuntaviivoja koskevaa uudistusluonnosta on käsitelty E-kirjeessä E 88/2012 vp. Tutkimus- kehitys- ja innovointitukisuuntaviivoja koskevaa uudistusluonnosta on käsitelty E-kirjeessä E 65/2021 vp. Ilmasto- ympäristö- ja energia-alan tukia koskevaa suuntaviivaehdotusta on käsitelty E-kirjeessä E 89/2021 vp.

Kansallinen valmistelu

Ehdotusta ja luonnosta U-jatkokirjelmäksi on käsitelty EU-12 kilpailu-, valtioneuvoston ja hankintajaoston kokouksessa 20.9.2022 sekä 21.9.2021 päättyneessä EU-12, EU-19, EU-20, EU-21, EU-22 ja EU-23 jaostojen kirjallisessa menettelyssä.

Eduskuntakäsittely

Aiemman käsittelyn U-kirjelmä (U 71/2021 vp): TaVL 9/2022 vp, YmVL 4/2022, MmVL 3/2022 vp, SuVEK 37/2022 vp.

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

Asetus on jäsenvaltioissa suoraan sovellettavaa oikeutta. Se ei edellytä huomattavia muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön Manner-Suomessa eikä Ahvenanmaalla. Asetusmuutokset kuitenkin edellyttävät, että joitakin kansallisia tukiohjelmia muutetaan uudistusten mukaisiksi viimeistään kuusi kuukautta asetuksen voimaantulon jälkeen. Uusien ryhmäpoikkeusasetuksen nojalla vapautettujen yksittäisten tukien tulee olla uusien sääntöjen mukaisia muutosten voimaantulosta lähtien.

Taloudelliset vaikutukset

Ehdotus laajentaa poikkeuksia valtioneuvoston ennakkoilmoitusvelvollisuuteen, eikä sillä vaikuteta tukimäärärahoihin. Käytännössä ehdotus tarkoittaa, että Suomessa voitaisiin myöntää jatkossa asetuksen soveltamisalaan kuuluvia yritystukia entistä kevyempiin tukikriteereihin perustuen sekä hallinnollisesti helposti ilman komission ennakko hyväksyntää. Ehdotus voi siten keventää niin tiettyjen viranomaisten kuin tukia saavien yri-

tysten hallinnollista työtä. Esimerkiksi vetyhankkeiden kohdalla ehdotus keventäisi valtiontukien valvontamenettelyjä, mutta monelta osin ehdotukset voivat olla käytännössä vaikeita toteuttaa. Tutkimus, kehitys ja innovaatiotukien osalta pääosa edellä läpikäytyjen uusien mahdollisuuksien käyttöönotosta Business Finlandin toimesta edellyttäisi muutoksia Valtioneuvoston asetukseen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan rahoituksesta (1444/2014). Ehdotus mahdollistaisi TKI-tukien myöntämisen nykyistä joustavammin ehdoin mm. Business Finlandin Nuoret innovatiiviset yritykset -rahoituksen osalta.

Käytännössä asetusmuutoksen vaikutukset olisivat monelta osin kuitenkin vähäisiä. Tämä johtuu siitä, että Suomessa valtio ei ole vakiintuneesti myöntänyt valtiontukia moneen asetuksen laajennetun soveltamisalaan piiriin tuleviin toimintoihin (esim. meri- tai sisävesisatamat) tai tarkoituksenmukaiseksi katsottuja tukia on ollut mahdollista myöntää myös vanhojen ryhmäpoikkeussäännösten nojalla (laajakaistatuet) ilman komissiolle tehtävää ennakoilmoitusta. Puolustushankkeiden osalta Suomen nykyisissä EDF/EDIDP –projekteissa valtion osarahoitusosuus ja usein koko projektin budjetti on alle ehdotetun kynnsarvon (80MEUR/yritys/projekti). Uudistuksen seurauksena hallinnollinen taakka voisi keventyä sekä menettelyt nopeutua ilmoitusvelvollisuuden loppuessa.

Toisaalta ehdotus myös edellyttäisi joitain muutoksia ja tiukennuksia kansalliseen yritystukilainsäädäntöön sekä tuen myöntämisessä noudatettaviin menettelyihin. Komission ehdotuksessa energiaintensiivisten yritysten energiaveron alennus edellyttää energiaverodirektiivin katselmusten suositusten toteuttamista. Mikäli Suomella olisi jatkossa tarvetta myöntää tukea energiaveron alennuksena, esitetty katselmuksivaatimus tekisi tuesta hallinnollisesti erittäin vaikeasti toteutettavan. Lisäksi komission ehdotus pääsäännöstä, jonka mukaan 100 000 euroa tai suurempi tuki on ilmoitettava erikseen avoimuusjärjestelmään lisää tukiviranomaisten hallinnollista taakkaa erityisesti tilanteissa, jossa vastaavaa ilmoitusta edellyttävä kansallinen järjestelmä ei automaattisesti siirrä avoimuusvelvoitteen edellyttämiä tietoja komissiolle.

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

-

Asiakirjat

Komission toinen asetusehdotus valtiontukien yleisen ryhmäpoikkeusasetuksen (komission asetus N:o 651/2014) muuttamisesta (saatavilla vain englanniksi, liite).

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Samuli Miettinen TEM Samuli.Miettinen@gov.fi 0295047364

Jyrki Alkio TEM Jyrki.Alkio@gov.fi 0295 047 103

Anu Häkli YM Anu.Hakli@gov.fi 0295250116

Pekka Grönlund TEM Pekka.Gronlund@gov.fi 0295064815

Vesa Kahilampi MMM Vesa.Kahilampi@gov.fi 0295162053

Liisa Lundelin-Nuortio TEM Liisa.Lundelin-Nuortio@gov.fi 0295048261

Anna Oksanen PLM Anna.Oksanen@gov.fi 0295140060.

Leo Parkkonen VM Leo.Parkkonen@gov.fi 0295530372

Sara Vanttinen LVM Sara.Vanttinen@gov.fi 0295342177

VAHVA-tunnus

EU/618/2022

Liitteet Komission asetuseruonnos (vain englanniksi)

Viite